

Незаймальная антрапалёгія Аляксея Талстова

На жаль, гэтай кнізе не наканавана стаць сэнсацыяй – з прычыны «паліт-карэктнасці» выдаўцы пазамянялі ўсе густа раскіданыя па ёй мацюкі нейкімі аўфэмізмамі. І гэта гарантыя таго, што грамадзкага рэзанансу раман Лёшы не атрымае і цытаты зь яго, утвораныя са словаў з трох або пяці літар, ня будуць упрыгожваць крытычныя артыкулы і абсмуктвацца ў ЖЖ. Бо астатнія словы, якіх у роднай мове да халеры, сёння мала каго цікавяць.

Тым ня меней (або нават болей), «Бег» можа прэтэндаваць на статус найвялікшай неспадзяванкі з усяго, напісанага па-беларуску за апошнія гады. Зьдзіўляе ён і сам па сабе, і зважаючы на тое, што зазвычай па-беларуску пішацца. Зрэшты, ад апошняга гэты твор цалкам дыстанцыяваны.

Здавалася б, усеагульнае памкненьне да лёгкага і забаўляльнага чытва ўжо павінна было забіць у беларускай літаратуры ўсё жывое. І маладым аўтарам застаецца адно спаборнічаць у сваім уменні развесьляліць спажыўца не заўсёды кемлівымі «кавэзнаўскімі» жартамі. Бо для літаратуры, якую амаль ніхто не чытае, павярхоўнасьць уяўляецца як адзіная панацэя.

Замест гэтага аўтар прапаноўвае інтэнцыйна сур'ёзнае (хаця й зусім не занудлівае) антрапалёгічнае дасьледаваньне, для якога характэрныя заблытаны клубок калізій, да непрыстойнасьці шчырыя думкі і папраўдзе мастацкія апісаньні. Трэшу тут таксама хапае, але ён ня здатны выклікаць замілаванай усмешкі.

Раман пачынаецца досыць звыклым для сучаснай літаратуры апісаньнем панурых рэалій: бітма набіты траспарт, шэрыя твары, бэтонныя джунглі... Без асаблівай цікавасьці і асалоды назіраючы за ўсім гэтым, ты пакуль нават і не прадчуваеш, што замест вандроўкі ў плоскасьці працягласьцю ў наступныя дзэвесьце старонак аўтар неўзабаве прапануе табе іншы шлях: узьняцца трохі вышэй па-над звыклымі краявідамі – не ў духоўным пляне, а проста каб лепей было відаць. Убачаныя ў такім ракурсе, апырлыя рэаліі становяцца ўмоўнымі і несамадастатковымі. Становяцца проста дэкарацыямі, у якіх наканавана выконваць свае ролі Лёшавым героям.

Бы маленькія і не заўсёды бяскрыўдныя кроцікі, кожны зь іх самастойна пракладае свой шлях у тоўшчы быцця, непрыемна вільготнай і гразкай. Гэтыя шляхі праходзяць па розных мясьцінах – у цывілізаваным сьвеце, запоўненым людзьмі, у цывілізаваным сьвеце, дзе людзей ужо няма, і ў атачэньні не кранутай цывілізацыяй прыроды. У выніку шляхі перасякаюцца альбо не перасякаюцца. Кожны з тых, хто рухаецца, ставіць перад сабою пэўныя мэты, але насамрэч іхны рух атрымліваецца ня больш мэтаскіраваным за ранішні бег трушком.

Героі гэтыя вельмі падобныя да жывых людзей: у іхнай галерэі ёсьць і «нефер» са схільнасьцю да забароненых рэчываў, і «сучасная дзяўчына», што амаль выпадкова забівае свайго каханка, і «прыстойны грамадзянін», у якога раз-пораз не спрацоўваюць тармазы... Некаторыя героі пазбаўле-

ныя сваіх сацыялягічных прыкметаў – мусіць, пад уздзеяннем эмансипаванага ад соцыому навакольнага асяродзьдзя. Але ж яны ўсё адно здаюцца жывымі.

Таму пазыцыя аўтара, які з чыста даследніцкім інтарэсам разглядае іх праз лупу, уражліваму чытачу можа падасца досыць спрэчнай з маральнага пункту гледжання. Зрэшты, літаратура – гэта менавіта тая сфера дзейнасці, дзе досьледы над людзьмі не зьяўляюцца супрацьзаконнымі. Бо героям насамрэч не баліць і бадуна ў іх не бывае.

Самыя моцныя фрагменты раману – тыя, дзе словы пачынаюць нібы напаўзаць адно на адно, дзе іх плынь ужо не дэтэрмінаваная ўласцівымі для мовы канструкцыямі. У такіх моманты часам здаецца, нібы героі перажываюць нейкае хваравітае прасьвятленьне, свайго кшталту памежную сытуацыю. Але аўтар і не хавае таго, што такія ўражанні падманлівыя. І неўзабаве бег аднаўляе свой тэмп.

Высновы, здатныя ўзьнікнуць па прачытанні гэтай кнігі, могуць быць вельмі сумнымі. Жыцьцё бессэнсоўнае, Бога няма, хэпі-энд немагчымы... Чалавек немагчымы таксама, бо, па вялікім рахунку, ён ня надта адасабляецца ад жывёлы. І ўвогуле, усе мы памрэм.

Але спрачацца з аўтарам чамусьці зусім ня хочацца – нават калі сфабрыкаваныя вышэй думкі (паверце, я зусім ня стаўлю перад сабой мэту прыпісаць іх Лёшы) зусім не адпавядаюць твайму сьветапогляду. Дый увогуле, гэтыя думкі лепей не фабрыкаваць. Лепей наогул не рабіць ніякіх высноваў.

Роля аракула, які валодае адказам на згаданыя вышэй пытаньні, для Лёшы, відавочна, не па плячы. Дый шукаючы гэтыя адказы, толькі самы бязглузды чытач прыме на веру ўжо гатовыя. Бо шукаць і знаходзіць іх трэба самім.

Таму важнасьць гэтага твору менавіта ў тым, што ён здатны задаваць пытаньні. Актualізаваць тыя пытаньні, якія ладна прыцярушаныя ў нашай сьвядомасьці павярхоўным спрафанізаваным жыцьцём, занадта банальным для таго, каб пра яго пісаць.

Ілья Сін